

Alphons Ariëns over caritas en diaconaat

Pastoor Alphons Ariëns richtte op 11 januari 1917 in zijn H. Hartparochie te Maarssen een caritas op. Dat was vrij laat want hij werd al in 1908 in Maarssen als pastoor benoemd. Er was in de parochie een Armbestuur actief met een budget van zesduizend gulden per jaar. Toen de pastoor zich ermee ging bemoeien, was dit bedrag al in augustus niet meer toereikend. De pastoor was niet alleen vrijgevig, maar ook naïef, dat wil zeggen met een groot vertrouwen in mensen. Toch bleef in Maarssen de hulpvraag aanwezig en nam deze in de oorlogsjaren vanaf 1914 zelfs toe. Vooral het jaar 1917 was nijpend koud en er was een groot gebrek aan alles. De pastoor meende dat er meer geld diende te komen en dat er vrouwen nodig waren om de hulpvragen goed te kunnen beantwoorden. En vrouwen zouden ook het geefgedrag van de parochianen met een hoger inkomen kunnen bevorderen.

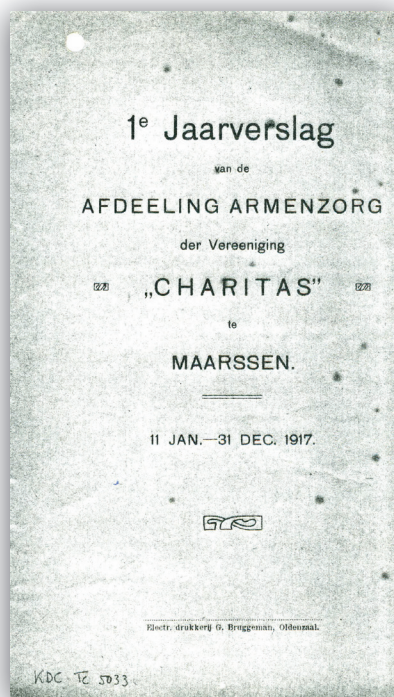
Vereniging Charitas

In het 'Voorwoord' van het eerste jaarverslag van de Vereniging Charitas schrijft Ariëns: "In gevallen bijvoorbeeld van kleding, verpleging van zieken, kraamvrouwen en kinderen, ziet een vrouw, veel beter dan een man, wat nodig is, en hoe op de doelmatigste en goedkoopste wijze in de behoefte voorzien kan worden. En wat van de stoffelijke nood waar is, geldt in nog hogere mate van de geestelijke en zedelijke noden, die vaak hiermee verbonden zijn: gebrek aan orde, netheid, overleg en zoveel meer. Alleen een liefderijke vrouw zal in staat zijn die zaken op tactvolle wijze te behandelen en door herhaald bezoek, geduldig luisteren en oprecht hartelijke deelneming in alles, het vertrouwen van de huismoeders zó kunnen winnen, dat haar wenken ter harte genomen en werkelijk ingrijpende verbeteringen in de huishouding en de opvoeding van de kinderen verkregen worden."

De pastoor besprak zijn zorgen en plannen voor een nieuwe Charitas vereniging met het Armbestuur en daarna met een groep van 12 vrouwen, die de op te richten charitas vereniging zouden willen bemensen. In het eerste jaarverslag van de Vereeniging Charitas te Maarssen schrijft hij: "Bovenstaande overwegingen vormden allereerst een punt van

bespreking tusschen den Pastoor en het Armbestuur, en het Armbestuur bleek gaarne bereid, een deel zijner zorgen, met een vaste jaarlijksche bijdrage, aan een daartoe geschikt gebleken damesvereniging over te dragen. Daarop werd een 12-tal dames door de Z.Ew. Heer Pastoor tot een bespreking in de Pastorie uitgenodigd, met het doel der vereeniging volkomen in te stemmen, kon terstond de daad bij het woord gevoegd worden, en werd 11 Januari 1917 de vereeniging C h a r i t a s te Maarssen opgericht."

Het bestuur bestond uit drie dames en er werd een commissie kleding opgericht, voor het inzamelen, reinigen en repareren van kleding, en natuurlijk het uitdelen ervan. De Charitas zou geen geld verstrekken en hulp in natura geven of met persoonlijke aandacht. Aan de inkomstenkant dacht men aan een jaarlijkse collecte, een charitas offerbus in de kerk en natuurlijk de giften van gevers. Als taak voor de Charitas werd aangegeven het lenigen van eerste levensbehoeften, zijnde eten (melk, rijst, meel, spek), kleding en turf om de woning warm te stoken. Met name in de strenge winter van 1917 was daar een grote behoefte aan. Melk werd met name verdeeld aan gezinnen in de kraamtijd, aan zieken en ouderen. De andere dames van de Charitas kregen elk een wijk toegewezen en elke hulpvraag werd begeleid met huisbezoek ter plaatse.

Vijfvoudig diaconaat

In zijn rede 'Verdieping van het godsdienstig leven' voor de Katholieke Vrouwenbond van 9 december 1920 in Hilversum noemt Alphons Ariëns naastenliefde als een van de zes grote deugden van vrouwen, naast kennis, gehoorzaamheid, nederigheid, versterving en gebed. Ariëns noemt als grondslag voor de naastenliefde het woord van Jezus: "Een voorbeeld heb Ik U gegeven, opdat zoals Ik gedaan heb, ook gij zoudt

Alphons Ariëns werd geboren op 26 april 1860 te Utrecht als vijfde kind in het gezin Ariëns. Na studies te Rolduc, Rijsenburg en Rome werd hij in 1886 benoemd tot kapelaan in Enschede. Hier zette hij zich in voor de fabrieksarbeiders, zijn parochianen, en boog hij de kerkelijke armenzorg om tot katholieke sociale actie. Door het oprichten van werkliedenverenigingen en vakbonden, te beginnen in Enschede, legde hij de basis voor de katholieke arbeidersbeweging, laatstelijk bekend als NKV, thans grotendeels opgegaan in de FNV en deels in het CNV. Ook zette hij zich in voor de drankbestrijding. Hieruit zou de matigheidsbeweging Sobriëtas groeien. Met en voor een veertigtal onrechtmatig ontslagen arbeiders richtte hij in 1894 in Haaksbergen een eigen textielfabriek 'De Eendracht' op, die op coöperatieve wijze georganiseerd was. Ondanks een grote persoonlijke inzet van Ariëns zelf, kon dit sociale experiment uiteindelijk niet voortbestaan. In 1901 werd Ariëns benoemd tot pastoor te Steenderen bij Zutphen en van 1908 tot 1926 was hij pastoor te Maarssen aan de Utrechtse Vecht. In deze periode stimuleerde hij allerlei initiatieven en bewegingen, zoals de katholieke vrouwenbeweging, Sobriëtas, de katholieke leetuurvoorziening en de moderne missiebeweging. Moegestreden trok hij zich in 1926 terug en stierf hij in 1928 te Amersfoort.

doen" (Joh. 13,15). En vooral: "Een nieuw gebod geef Ik U, dat gij elkander bemint gelijk Ik U heb lief gehad. Hieraan zal de wereld erkennen dat gij Mijn leerlingen zijt, dat gij elkander liefhebt" (Joh. 13,35).

Ariëns ziet de verdieping van het godsdienstig leven rond de deugd van naastenliefde in drie dingen uitgedrukt.

"Ten eerste aan de liefdevolle hartelijke bejegening, die we in acht hebben te nemen jegens onze naaste. Het zijn onze broeders en zusters in Christus."

"Het tweede is: vrijgevig zijn. Zou die grote plicht om veel te geven, als we veel hebben, en als we weinig hebben, ook van dat weinige te geven, wel voldoende begrepen worden?"

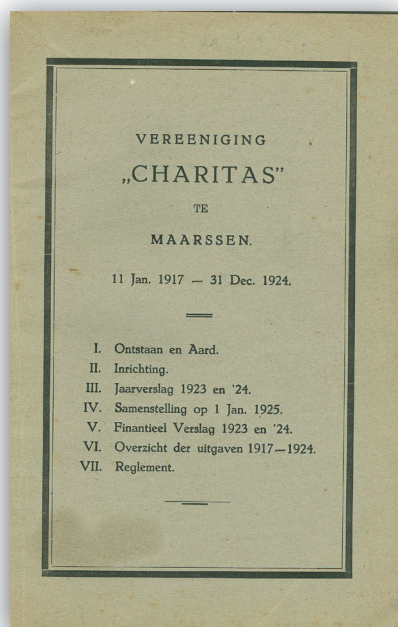
"Ik denk ten derde aan het universele in de liefdadigheid, aan het goed zijn voor allen en in alles. Er is tegenwoordig veel gelegenheid om goed te doen. Mgr. Faulhaber

spreekt in zijn verhandeling over het Vrouwenapostolaat van diaconaat [*Michael von Faulhaber (1869-1952) was vanaf 1917 aartsbisschop van München en vanaf 1921 kardinaal*]. U weet, dat in de eerste christentijden de vrouwen de Apostelen dapper meehielpen. Preeken en doopen mochten ze niet doen, maar voor de rest, buiten de kerk, deden ze van alles. Die goede vrouwen heeten diaconessen, en zoo onderscheidt Mgr. Faulhaber ook een vijfvoudig diaconaat of geestelijk liefdewerk,

waaraan de katholieke vrouwen tegenwoordig zich kunnen toewijden:

- het Lydia-diaconaat voor kerkversiering en alles wat de vereering van het H. Sacrament aanbelangt;
- het Dorcas-diaconaat – voor armenverzorging;
- het Veronica-diaconaat – voor de zieken;
- het Prisca-diaconaat – ten dienste van het buitenlandsche Missiewerk; en eindelijk nog:
- het diaconaat voor inwendige zending of binnenlandsche missie, w.o. het Patronaatswerk, de Vrouwenbond en de Drankbestrijding ressorteeren.

Ik zal u niet zeggen, dat ge met alles moet meedoen. Ik neem aan dat dit onmogelijk is, maar ik zeg u wel: wees in uwe gezindheid universeel, algemeen in uw naastenliefde."

Vier afdelingen in de Vereniging Charitas

In 1924 bracht pastoor Ariëns een meerjaren verslag uit van de Vereniging Charitas in Maarssen, met een nadruk op de jaren 1923 en 1924. In zijn 'Voorwoord' is te herkennen hoe hij zijn overwegingen voor het godsdienstig leven van de vrouw en zijn motivering voor het oprichten van een Vereniging Charitas in de praktijk heeft gebracht in de Vereniging Charitas van Maarssen.

"De Christelijke liefde tot den naaste is immers de vervulling der wet en de sleutel des Hemels en ik weet niet beter of Charitas heeft die onmisbare deugd in die beide jaren trouw beoefend. Zij heeft er eerlijk naar gestreefd om wel te doen om Christus' wil aan alle noodlijdenden die zij op haar levensweg tegenkwam, en

vele parochianen hebben haar daarbij edelmoedig gesteund." Voordat de pastoor verder ging met het verslag over de recente jaren, nam hij de lezers terug naar het begin en de voortzetting.

"Charitas, onze in 1917 opgerichte en dus 8 jaar oude vereeniging, is een vereeniging van vrouwen en meisjes die ter eere Gods en tot heil van de evennaaste alle *liefdewerken* beoefenen, waarvoor vrouwen geschikter zijn dan mannen.

Daartoe behooren op de 1^e plaats alle werken van *stoffelijke armenzorg*, die verband houden met kleeding, ligging, dekking, zieken, kraamvrouwen en zuigelingen.

Verder (2^e) verschillende werken van *geestelijke armenzorg*, te weten:

- a. die waarbij uitsluitend vrouwen betrokken zijn, als de Meisjesbescherming;
- b. die welke zich bijzonder bezighouden met het godsdienstig onderricht van kinderen, als het Woonwagenwerk;
- c. meer andere, waarvoor geregeld veel "klein werk" gevorderd wordt, zoals dat b.v. bij de verspreiding van godsdienstige lectuur het geval is.

Ook (3^e) de *Missie-propaganda* behoort tot de werken, waarvoor de vrouw een bijzonderen aanleg heeft, getuige de heele kerkgeschiedenis. Het laatste hoofdstuk van de Romeinen-brief staat vol met namen van vrouwen die met den wereldapostel 'gezwoged hebben voor den Heer' en de drie groote genootschappen van den laatsten tijd – de Voortplanting, de Kindsheid en St. Petrus' Liefdewerk (S.P.L.) – zijn alle van vrouwelijke herkomst.

Zoo werd C h a r i t a s al spoedig en heel natuurlijk een vereeniging met 3 afdelingen."

Even verderop lichtte Ariëns toe waarom er drie afdelingen nodig waren.

"Het begon met *Armenzorg*, omdat de stoffelijke nood in 1917 bijzonder nijpend was. Maar *Geestelijke Nooden* volgde op den voet. Een

geloovig mensch kan nu eenmaal de ziel niet vergeten. Onwillekeurig werd dus, van stonde af aan, ook aan geestelijke armenzorg gedacht. Hier werd een arme gelukkig gemaakt met kruis, rozenkrans en gebedenboek, elders een zieke voorbereid met de komst van Ons Heer; vooral echter werd gedacht aan ondersteuning ten behoeve eener retraite. Zo ontstond de tweede afdeeling. En toen daarop de missieactie zich baan brak en ook dáárvoor een organisatie gewenscht bleek, werd Missiewerk vanzelf als derde afdeeling bij Charitas ondergebracht. Hoe minder vereenigingen, hoe beter."

En zo komt hij te spreken over de noodzaak van een vierde afdeling.

"Die laatste overweging bracht nog een 4^e afdeeling bij Charitas, te weten *Kerkversiering*. Kerkversiering en paramentenzorg zijn wel werken van godsvrucht en niet van naastenliefde, maar de wortel van beide is dezelfde: liefde tot God. De aansluiting was dus heel natuurlijk."

Als pastoor Ariëns de inrichting van de Vereeniging Charitas beschrijft, komen de vier afdelingen van de Caritas snel in beeld.

"Er zijn vier afdelingen: Armenzorg, Geestelijke Nooden, Missiewerk en Kerkversiering." Later uit het meerjarenverslag blijkt dat elke afdeling werkte met een commissie dames en een eigen budget.

Tevens liet Ariëns blijken, dat Caritas niet alleen een taak van vrouwen is. "Daar het werk van Charitas tot het noodzakelijke werk behoort dat in een parochie geschieden moet, worden alle parochianen geacht, gaarne daaraan te willen deelnemen.

Daarom is in de kerk aan den mannen- en vrouwenkant een drieledige offerbus geplaatst voor de eerste drie afdelingen en wordt voor de vierde (Kerkversiering) op de hooge feesten geregeld in de kerk gecollecteerd."

door Hub Crijns,
vicevoorzitter van het Ariëns-Comité

Gebruikte literatuur:

- * Pastoor Dr. Alphons Ariëns, '1e Jaarverslag van de afdeeling Armenzorg der Vereeniging "Charitas" te Maarssen – 11 jan. - 31 dec, 1917', Vereeniging Charitas Maarssen, 1 maart, 1918, 46 blz., druk: Electr. Drukkerij G. Bruggeman, Oldenzaal
- * Mgr. Dr. Alphons Ariëns, 'Verdieping van het godsdienstig leven', toespraak, Geert Groote Genootschap, nummer 546, Verzendhuis "Marienburg", 's-Hertogenbosch, 1937, 29 blz.. Het Imprimatur is verleend door H.J. Koopmans, Libr. Censor, Apeldoorn, 10 november 1937. De meest volledige bron voor deze uitgave is de toespraak 'Verdieping van het godsdienstig leven', gehouden voor de R.K. Vrouwenbond te Hilversum op 9 december 1920 en te Nijmegen op 18 februari 1921 (handgeschreven 47 blz.), zie Ariëns archief KDC Nijmegen nummer 1200.
- * Pastoor Dr. Alphons Ariëns, 'Vereeniging "Charitas" te Maarssen 11 jan. 1917 – 31 dec. 1924', Vereeniging Charitas Maarssen, 1 maart, 1925, druk: Electr. Drukkerij G. Bruggeman, Oldenzaal. Het meerjaren verslag kent als bijlage het Reglement der Vereeniging "Charitas" te Maarssen, opgericht 11 Jan. 1917.